

A hármas tagoltságot sugalló és kiemelő könyv harmadik szövege egyszerűen „kilóg” a kötetegészből (a hármasság szándéka így sikertelen kísérlet marad tulajdonképpen), s ez nem elsősorban terjedelme miatt van így, hanem műfaji vonatkozásaiból következően. *A légy döglésének apoteózisa* ugyanis egy poénra épülő novella, amely épp e poentizáltságból következően nem lehet – mint az első két szöveg – megszerkesztetlen, hevenyészett felépítésű. A nagypapa halálának körülményeit elbeszélő novella mind formai, mind tartalmi szempontból jól átgondolt, frappáns kis történet. Úgy gondolom, Szabó Palócz Attila korábbi prózaírói törekvéseinek lezárását jelenti: egy következő prózakötetben van a helye.

BENCE Erika

S Z Í N H Á Z

SZÍNHÁZI NAPLÓ

KÖSZÖNÖM. – Nem különös, hogy sohasem kérdeztünk rá: kicsodák valójában Beckett „hősei”?

Egyszerűen csak elfogadjuk őket, tudomást veszünk róluk, hogy vannak, hogy olyanok, amilyenek, szinte már végelények, az emberiség utolsó, még életben maradt képviselői. Erre utal, hogy Winnie, az *Ó, azok a szép napok!*-ban előbb derékig, majd nyakig van a földbe temetve, hogy Krapp *Az utolsó tekerésben* lepusztult szobában él magányosan, hogy vannak szereplői, akik beszélni sem tudnak, legfeljebb hangosan, zihálva lélegeznek vagy sóhajtanak. Ilyen Hamm és Clov is Beckett kukadrámájában, *A játszma végében*. Mind egyformák, de egyikükről sem tudni, ki is valójában. Hogy most kik, azt látjuk, de hogy kik voltak, arról egyetlen szó nem csik.

Beckett hősei, így szoktuk mondani, holott semmiképpen sem hősök, adottak: elesettek, nyomorultak, agonizálók, vegetálók, de kik voltak annak előtte, mikor még nem voltak elesettek, nem voltak nyomorultak, nem agonizáltak s nem vegetáltak, hanem . . . Igen, ez a hanem hiányzik a sorsukból, az életörténetükből. S ami a legkülönösebb, soha eszünkbe sem jutott rákérdezni, megtudni, mi volt, mit csinált előtte, egykoron Winnie, Krapp, Hamm, Clov, vagy Estragon és Vladimir, mielőtt elkezdtek Godot-ra várni.

S most íme egy előadás, amely erre választ ad, helyesebben, amely egy lehető választ próbál adni. Két önmagát rendező fiatalember, a már szép színészi múlttal rendelkező Magyar Attila és a pályakezdés küszöbén álló, hasonlóképpen tehetséges Nagypál Gábor keres és ad erre választ.

De sajátos módon nem Beckettől indulnak ki, nem Beckettől próbálják megfejteni a titkot, hanem Đorđe Lebović, hírnevét a konklágerekről írt drámáival mintegy jó negyedszázada szerzett színmű- és hangjátékíró segítségével, kinek *Az ezredik éjszaka* című mai tündérmesének nevezett egyfelvonásosát *A játszma végével* mixelték, s egyszerre kiderült, Hammot és Clov-t valaha Hepnek és Hapnak hívták, bár hívhatták volna

Jóskának és Pistának, Josipnak és Stevannak, Joschinak és Stefinek, de függetlenül azonban attól, milyen névre hallgattak s milyen nyelven szóltak hozzájuk, nem kétséges, jámbor emberkéek voltak, akik élvezték az élet apró örömeit, boldogok voltak, ha másért nem, hát csak azért, mert soha senkinek nem okoztak boldogtalanságot. Olyanok voltak, mint a mesebeli törpék, akik azért vannak, hogy segítsenek másoknak, akik élvezik, hogy vannak, de egy másik, a képzeletükön, ábrándvilágukon kívüli mesében már se beszélni, se mozogni nem tudnak, mert egy gonosz szellem, ki lehet, hogy nem más, mint saját jámborságuk, vagy jámborságukkal felbátorított, maguk fölé emelt VALAKIK, ki tudja, kik (Godot-k, akiket magunk teremtünk, s akiktől aztán elsősorban mi félünk?), ám kétségbenvonhatatlanul náluknál erősebbek, nyomorékká tett, csúnyán megtréfált, s most Hammként és Clov-ként vonszolják magukat az életen.

Az ember önmagát juttatta agonizáló beckett-i véglények sorsára, mondja ez a pontosan végiggondolt s pontosan kidolgozott előadás, amely bátran vállalja a legközönségesebb megoldásokat, ha azok célszerűek. Az életen boldogan átkarikázó Hap és Hep fenn a magasban végzik könnyedén mutatványaikát, Hamm és Clov lenn a mélyben küzdenek a pusztá létért.

Persze az sem lehetetlen, hogy *Az ezredik játszma vége* című előadás csak nekem szóló erről. De vállalom az egyedi „olvasatot”, mi több: köszönöm a lehetőséget.

Utóirat: Napok múlva ismét láttam az előadást, de most a Beckett-hősök genézise helyett Hamm és Clov teljes elveszettsége ejtett foglyul. Ja, majd elfelejtettem megemlíteni, hogy nem a szokásos esti időpontban, hanem a rendkívüli állapotra való tekintettel déltől egyig játszották, néhányunknak, csodálatos szuggesztivitással, kiválóan.

JÁTÉK VAGY KOMÉDIA? – A kettő nem ugyanaz, illetve csak látszatra azonos.

A játék több, mint a komédia.

Régi pesti és szabadkai színházi emlékeim szerint Peter Shaffer eredetiben *Black Comedy* című színpadi műve magyarul *Játék a sötétben*, nem pedig *Komédia a sötétben*, ahogy a mostani Újvidéki Színház-i előadást hirdetik. Játék a maga sokszínűségével, árnyalati gazdagságával, lehangoló ügyességével, s nem komédia, melyben a helyzetek dominálnak. Játék, melyben lélek van, s nem lélek nélküli komédia. Játék, amit a szellem(esség) irányít, s nem külsőségekkel meglehető komédia.

Igaz, hogy az alapötleten kívül, miszerint a sötét az világos, a világos pedig sötét (a sötétben minden látható, a világosban viszont semmi), minden egyéb jól ismert, elnyűtt, agyonjátszott, ezerszer látott gesztus, viszony, mondat. Ennek ellenére a nagy közönség-sikert megért, remek pesti előadás (Márkus Lászlóval, Psota Irénnel, Kiss Manyival, Vass Évával, Körmendi Jánossal) és a jó emlékéző szabadkai megjelenítés is (Majoros Katalin, Árok Ferencsel, Versegi Józseffel) szórakoztatott, kellemes estét jelentett, míg az újvidéki a maga primitív harsányságával inkább elszomorított. Az a kettő könnyed, sőt elegáns volt, ez viszont izzadságszagúan erőltetett, kész szenvedés, azt hiszem, nézőnek, színésznek egyaránt. Holott mindhárom ugyanazt a történetet kelti életre, a szereplők ott is, itt is ugyanazok, egyformák, naivak, önimádók, butácskák, gonoszkodók és ügyeskedők, de az újvidéki változatban nagyon és csak ilyenek, a másik kettőben viszont ilyenek is, másfélék is, összetettebbek, több arcuk van, itt csak egy. Mindenki a végsőkig ilyen vagy olyan, ha homokos, akkor kirívóan az, ha libuska, akkor idegesítően ilyen, ha képmutató,

akkor félreismerhetetlenül az. És pontum. Egyedül Ábrahám Irén vénkisasszonya többarcú, de azután pechünkre leszopja magát, és csak egy nagyon is közönséges részeg spiné lesz. Kár, mert megmutatta, hogy ezekben a szerepekben több van, mint amit a színészek a Hernyák-rendezte előadásban mutat(hat)nak. A harsányság, könyörgöm, nem komikus, illetve csak nagyon rövid ideig az, egy-egy előadás viszont, sajna, hosszabb, tovább tart annál, hogy csak, csupán és kizárólag harsánysággal legyen kitölthető.

A *Játék a sötétben* általában úgynevezett kasszadarab, melyre dől a közönség, a *Komédia a sötétben* azonban aligha képes közönségvonzó haditettre, jóllehet ilyen reményekkel tűz(het)ték másorra.

GEROLD László

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

JELMEZEK ÉS JELLEMEK

Mihajlović Annamária jelmezterveinek kiállítása – Újvidéki Színház előcsarnoka

Mihajlović Annamária különös úton jár. Kitalált magának egy határa nincs műfajt. Huszonöt éven át rajzolta, gyűjtögette az Újvidéki Színház előadásaihoz készített jelmezterveit, aztán némiképp kipofozta, „kollázsosította” őket, s egy kiállítás erejéig megtöltötte velük a fennállásának negyed évszázadát ünneplő intézmény előcsarnokát. Mihajlović számára rajzolni annyi, mint megtanulni tisztán beszélni. S ez még akkor is így van, ha „csak” jelmezterveket rajzol. A színházi jelmez nála elemeire bomlik, egyfelől már nemcsak a színházi szabónak szánt vizuális utasítás, hanem önálló alkotás, rajz, ahol a képzőművészet elemei dominálnak, a vonalak, színek, a felületek. Másfelől portrék is ezek a rajzok, hiszen – s itt még a tájékoztató utasításokra sincs szükség – egy-egy rajz egy-egy szerepről, s a szerepet megformáló színészről (is) szól. Arról, hogy a papírra nemcsak az adott előadás számára rajzolt jelmez képe kerül, hanem Soltis, Ábrahám, Ladik, Vicei Natália és a többiek jelmezének terve, az ő szerepformálásuknak, átalakulásuknak így lehetséges változata. A jelmez mögött felsejlik egy arc, egy magatartás. E rajzok alkotóját valami szenvedélyes vágy hajtja, hogy a jelmeztervből művészetet, a művészethez méltót csináljon. Fokról fokra küzdött meg az anyaggal, a mesterség nehézségeivel, fortélyaival. Így lett terveiből több és más, mint pusztá jelmezterv: markáns, mindenki mástól megkülönböztető szemlélet, világlátás. Ha pedig ezzel rendelkezik valaki, akkor már „csak” a műfajt kell megtalálni hozzá. Mihajlović ezt ebben az „alkalmazott”, a színházi előadásnak „alárendelt” műfajban találta meg. Úgy, hogy nem rendelte alá magát a műfajnak. Jelmeztervei önálló, képzőművészeti alkotásként értelmezhető rajzok, mi több, jellemrajzok. S ez nemcsak olyan méltatói jóindulat szülte szóvirág. Róla ugyanis nyugodt lelkiismerettel elmondható, hogy briliánsan kezeli a